

EARLY CHILDHOOD EDUCATION ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

UDC 37.014.5:373.2(477)

DOI 10.35433/pedagogy.1(116).2024.2

UKRAINIAN PRESCHOOL EDUCATION IN THE CONTEXT OF MODERN REALITIES

O. H. Kosenchuk*

The article analyzes the current state of organization of preschool education in Ukraine, considering the results of the research of the IEA, SES, UCECE, and the algorithms for effective organization of educational activities in preschool educational institutions, as well as a roadmap for further development of preschool education. International research has been analyzed in the context of the importance of investing in preschool education. The current regulatory documents that effectively organize the activities of preschool education institutions were analyzed.

According to the results of the study, the IEA, SESQA analyzed 8 key positions: organization of the educational process in institutions providing preschool education services; organization of a safe environment in institutions / units of preschool education; educational and methodological support of the educational process and continuity between preschool and primary education; organization of preschool education for children with special educational needs; organization of nutrition in institutions (units) of preschool education; access to preschool education for internally displaced persons; The real state of the research problem is determined and solution algorithms are proposed.

The article analyzes the practical experience of organizing the educational process in preschool education institutions under martial law.

The issue of educational losses in the system of preschool education is characterized and attention is paid to the organization of an action plan to overcome educational losses and gaps.

Keywords: preschool education, continuity, learning, development, quality of education, educational losses, research.

УКРАЇНСЬКЕ ДОШКІЛЛЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

О. Г. Косенчук

У статті проаналізовано сучасний стан організації дошкільної освіти в Україні, враховуючи результати дослідження ІОА, ДСЯО, УЦОЯО спроектовано алгоритми дій щодо ефективної організації освітньої діяльності у ЗДО, а також визначено дорожню карту подальшого розвитку дошкільної освіти. Проаналізовано міжнародні дослідження в

* Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Pedagogy), Associate Professor
(National Aviation University, Kyiv)
olha.kosenchuk@npp.nau.edu.ua
ORCID: 0000-0002-1733-5937

контексті важливості інвестицій в дошкільну освіту. Проаналізовано чинні нормативні документи, які ефективно організації діяльності закладів дошкільної освіти.

За результатами дослідження ІОА, ДСЯО було проаналізовано 8 ключових позицій: організацію освітнього процесу у закладах, що надають послуги дошкільної освіти; організацію безпечного середовища в закладах / підрозділах дошкільної освіти; навчально-методичне забезпечення освітнього процесу і наступність між дошкільною і початковою освітою; організацію дошкільної освіти для дітей з особливими освітніми потребами; організацію харчування в закладах (підрозділах) дошкільної освіти; доступ до дошкільної освіти осіб із числа внутрішньо переміщених осіб; особливості підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти; потреби закладів (підрозділів) дошкільної освіти. Визначено реальний стан проблеми дослідження та запропоновано алгоритми вирішення.

Проаналізовано у статті практичний досвід організації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану.

Охарактеризовано питання освітніх втрат у системі дошкільної освіти та деталізована увага щодо організації плану дій щодо надолуження освітніх втрат та розривів.

Ключові слова: дошкільна освіта, безперервність, навчання, розвиток, якість освіти, освітні втрати, дослідження.

Introduction of the issue. One of the strategic priorities and goals of the Ministry of Education and Science of Ukraine (hereinafter – MES) for the period up to 2027 is "Education of Early Childhood and Preschool Age Children". A number of studies have found that access to quality education in early childhood and preschool age is an important basis for human capital development [20]. The issue of ensuring the continuity of preschool children's education and development in the context of the crisis in Ukraine is of great relevance.

Current state of the issue. The theoretical and methodological basis of the issue under consideration is formed by the works of Ukrainian scholars: N. Havrysh, O. Kosenchuk, T. Pirozhenko, L. Shelestova.

The research of foreign scholars is also of interest to our study: T. Bates, H. Beetham, P. Twining, F. Aubrey-Smith, R. Sharpe.

In the course of studying the problem of organizing the educational process in preschool educational institutions (hereinafter – PI) in the new realities, the lack of systematic research and the novelty of the problem of the mixed form of organization of preschool education in the context of the crisis in Ukraine were established.

Scientists and practitioners face real challenges – to develop and implement new algorithms for providing children

Постановка проблеми. Одним із стратегічних пріоритетів і цілей Міністерства освіти і науки (далі – МОН) України на період до 2027 року є "Освіта дітей раннього та дошкільного віку". За результатами низки досліджень встановлено, що доступ до якісної освіти в ранньому та дошкільному віці є важливою основою для розвитку людського капіталу [20]. Особливої актуальності набуває питання забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічну базу порушеного питання складають праці українських науковців: Н. Гавриш, О. Косенчук, Т. Піроженко, Л. Шелестова.

Цікавими для нашого дослідження стали наукові розвідки зарубіжних науковців: Т. Бейтс, Х. Бітем, П. Твінінг, Ф. Обрі-Сміт, Р. Шарп.

У ході вивчення проблеми організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (далі – ЗДО) в нових реаліях, встановлено відсутність системних досліджень та новизна проблематики змішаної форми організації дошкільної освіти в умовах кризи в Україні.

Перед науковцями та практиками постають реальні виклики – розробити та імплементувати нові алгоритми забезпечення дітей дошкільною освітою в нових реаліях. Оцінити здобутий досвід

with preschool education in the new realities. To evaluate the experience gained in organizing preschool education under martial law, to trace the transformation, current contexts, to predict the priorities for further development of preschool education in Ukraine, and to identify and to measure educational losses and educational gaps, planning a step-by-step algorithm of actions to make up for them.

In 2023, a number of studies were conducted in Ukraine on the operation of GEI under martial law. Among the studies, the scientific research of the State Scientific Institution "Institute of Educational Analytics" (hereinafter – IEA) [2] and the State Service for the Quality of Education of Ukraine (hereinafter – SSQE) [11] became indicative and informative.

Let us analyze the results in more detail and predict further actions regarding algorithms of actions in the GEI under martial law.

The IEA conducted a study on the state of organization of educational activities in preschool education institutions under martial law (in accordance with measure 3 of operational objective 1.1.1. of the Operational Plan of the Ministry of Education and Science for 2023, approved by the Order of the Ministry of Education and Science of 10.01.2023 No. 15) [2].

The monitoring study identified several problematic issues in the organization of preschool education in the new realities.

In this article, we will analyze the current state of preschool education in Ukraine, considering the results of the IEA and SESU research, design algorithms for the effective organization of educational activities in preschool educational institutions, and determine a roadmap for the further development of preschool education.

Outline of unresolved issues brought up in the article. Many international and Ukrainian scholars focus on the problem of organizing high-quality preschool education. The study Effective pre-school, primary and secondary education project (EPPSE 3-16+) provides convincing arguments about the power of influence on the development of a child's personality

організації дошкільної освіти в умовах воєнного стану, простежити трансформацію, сучасні контексти, спрогнозувати пріоритети подальшого розвитку дошкільної освіти в Україні, а також визначити та виміряти освітні втрати та освітні розриви, спланувавши покроковий алгоритм дій щодо їх надолуження.

У 2023 році в Україні було проведено низку досліджень щодо питання діяльності ЗДО в умовах воєнного стану. Серед досліджень показовими та інформаційно-ресурсними стали наукові розвідки Державної наукової установи "Інститут освітньої аналітики" (далі – ІОА) [2] та Державної служби якості освіти України (далі – ДСЯО) [11].

Зупинимося на аналізі результатів детальніше та спрогнозуємо подальші дії щодо алгоритмів дій у ЗДО в умовах воєнного стану.

ІОА було проведено дослідження щодо стану організації освітньої діяльності в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану (відповідно до заходу 3 операційної цілі 1.1.1. Оперативного плану МОН на 2023 рік, затвердженого наказом МОН від 10.01.2023 р. № 15) [2].

За результатами моніторингового дослідження було визначено низку проблемних питань в організації дошкільної освіти в нових реаліях.

У статті ми проаналізуємо сучасний стан організації дошкільної освіти в Україні, враховуючи результати дослідження ІОА, ДСЯО спроектуємо алгоритми дій щодо ефективної організації освітньої діяльності у ЗДО, а також визначимо дорожню карту подальшого розвитку дошкільної освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. У центрі уваги багатьох міжнародних та українських учених знаходиться проблема організації якісної дошкільної освіти. Про силу впливу на розвиток особистості дитини, яка здобуває дошкільної освіти наведенні переконливі аргументи у дослідженні Effective pre-school, primary and secondary education project (EPPSE 3-16+). How preschool influences children and young people's attainment and

and how preschool influences children and young people's achievement and developmental outcomes over time. The researchers note that early investment in a child's education will pay long-term dividends. The uniqueness of the study was its longitudinal nature and assessment of the strength of the impact of preschool education on children, evaluating it in adolescence [21]. The importance of pre-school education for primary school graduates is highlighted in studies conducted by the Ukrainian Centre for Educational Quality Assessment in Ukraine. Thus, the analytical report states that the level of literacy skills of a primary school graduate is influenced by the fact whether he or she received education in a preschool education institution [3].

Thus, the main condition for the positive impact of preschool education on a child's personality is that it should be of high quality [4].

Then, the question arises as to how to organize high-quality preschool education under martial law in Ukraine, what are the current reference points and how to ensure the continuity of preschool education and development in the context of the crisis in Ukraine.

Aim of research. The purpose of the article is to highlight the results of scientific research on the state of organization of educational activities in preschool education institutions under martial law and to plan algorithms for ensuring the continuity of education and development of preschool children in the context of the crisis in Ukraine.

Results and discussion. To determine the peculiarities and needs in the organization of educational activities of preschool education institutions under martial law in May-June 2023, the State Scientific Institution "Institute of Educational Analytics" conducted a study in 639 institutions (units) of preschool education [2].

The sample of participants is 5686 people, including 658 directors (heads) of preschool education institutions (units) (103% of the planned sample size), 1195 educators (94%), 3833 parents of pupils

developmental outcomes over time. Науковці зазначають, що раннє інвестування в освіту дитини сприятиме довгостроковим дивідендам. Унікальність дослідження полягала у пролангованості й оцінці сили впливу дошкільної освіти на дітей, оцінюючи це у підлітковому віці [21].

Про важливість дошкільної освіти у випускників початкової школи зазначено у дослідженнях Українського центра оцінювання якості освіти, які були проведені в Україні. Так, в аналітичному звіті зазначено, що, на рівень сформованості навичок грамотності випускника початкової школи впливає, той факт, чи здобував він освіту в закладі дошкільної освіти [3].

Отже, основна умова, позитивного впливу дошкільної освіти на особистість дитини – вона має бути якісною [4].

Тоді, на часі, постає питання, як організувати якісну дошкільну освіту в умовах воєнного стану в Україні, які наразі є реперні точки та як забезпечити безперервність навчання та розвитку дошкільного віку умовах кризи в Україні.

Метою статті є висвітлення результатів наукового пошуку щодо стану організації освітньої діяльності в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану та спланувати алгоритми щодо забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення особливостей та потреб в організації освітньої діяльності закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану впродовж травня-червня 2023 року Державною науковою установою "Інститут освітньої аналітики" проведено дослідження в 639 закладах (підрозділах) дошкільної освіти [2]

Вибірка учасників – 5686 осіб, із них 658 директорів (керівників) закладів (підрозділів) дошкільної освіти (103% від запланованого обсягу вибірки), 1195 вихователів (94%), 3833 батьки вихованців (60%) закладів (підрозділів) дошкільної освіти.

Основний метод дослідження – онлайн-анкетування.

Алгоритми щодо організації освітньої

(60%) of preschool education institutions (units).

The main research method was an online survey. We will develop algorithms for organizing educational activities in the IPE under martial law in accordance with the statistical and factual data obtained during the study, as well as supplemented by the results of the SESE study.

The study analyzed: organization of the educational process in institutions providing preschool education; organization of a safe environment in institutions / units of preschool education; educational and methodological support of the educational process and continuity between preschool and primary education; organization of preschool education for children with special educational needs; organization of nutrition in institutions (units) of preschool education; access to preschool education for internally displaced persons; peculiarities of improving the quality of preschool education (Fig. 1).

діяльності в ЗДО в умовах воєнного стану нами будуть розроблені згідно з отриманими в процесі дослідження статистичними і фактологічними даними, а також доповнені за результатами дослідження ДСЯО.

За результатами дослідження було проаналізовано: організацію освітнього процесу у закладах, що надають послуги дошкільної освіти; організацію безпечного середовища в закладах / підрозділах дошкільної освіти; навчально-методичне забезпечення освітнього процесу і наступність між дошкільною і початковою освітою; організацію дошкільної освіти для дітей з особливими освітніми потребами; організацію харчування в закладах (підрозділах) дошкільної освіти; доступ до дошкільної освіти осіб із числа внутрішньо переміщених осіб; особливості підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти; потреби закладів (підрозділів) дошкільної освіти (Рис. 1).

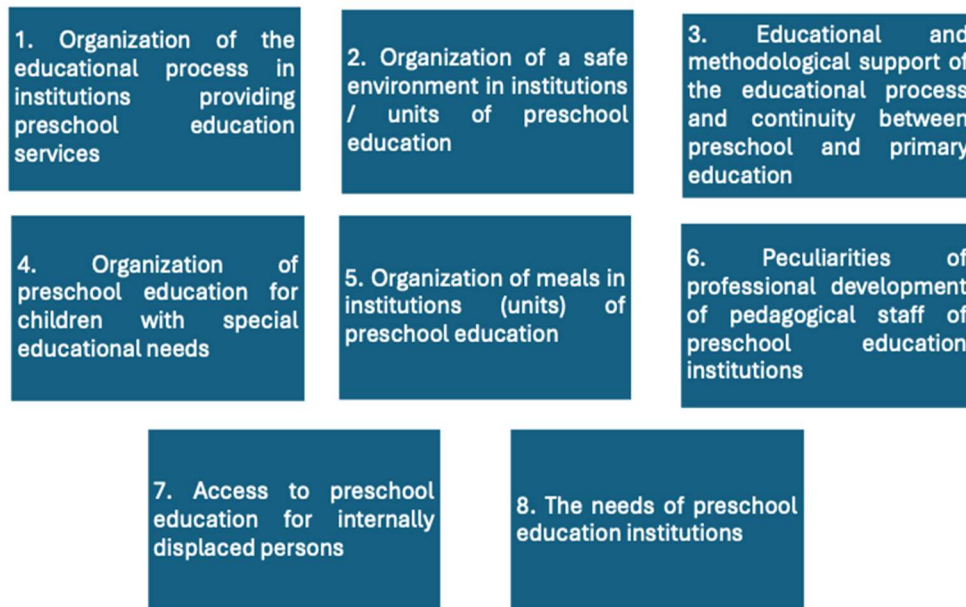

Fig. 1. Priority areas of research

Let's take a closer look at the results of the study.

Зупинимось детальніше на результатах дослідження.

1. The educational process in institutions providing preschool education is carried out through full-time, distance or mixed forms of work.

The educational activities of preschool education institutions under martial law are organized depending on the specific security situation, as well as considering the measures and tasks defined by the civil-military administration and the founder. The decision on the mode of functioning of preschool education institutions under martial law is within the authority of local executive authorities and local self-government.

According to the SESU monitoring study, it was found that during 2021-2023, the number of IPE decreased by 1.4% in the territorial communities covered by the study. Among the main reasons is the decrease in the number of pupils (the number of preschool children living in the visited communities decreased by 15.8%, and the number of pupils of preschool educational institutions – by 13.7%). The study notes that in some territorial communities, 10% to 30% of children of older preschool age (5-6 years) are not covered by compulsory preschool education, which is a violation of the requirements of part two of Article 3 of the Law of Ukraine "On Preschool Education" [11].

The first significant challenge was the need to organize the educational process in compliance with security conditions. The second is the search for forms, means, and methods to ensure the right of every child to quality education and the implementation of the educational process.

The Ministry of Education and Science has developed methodological guidelines and conducted a number of activities to improve the skills of teachers on the organization of preschool education under martial law.

The IOA studies indicate that the vast majority of institutions operate in a full-time format (59.6%), 27% in a distance format, and 13.3% in a mixed format [2].

The lack of adequate material and technical, regulatory, methodological support for the quality of the educational

1. Освітній процес у закладах, що надають послуги дошкільної освіти, здійснюється за допомогою очної, дистанційної або змішаної форм роботи.

Освітня діяльність закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану організовується залежно від конкретної безпекової ситуації, а також з урахуванням заходів і завдань, визначених військово-цивільною адміністрацією та засновником. Рішення про режим функціонування закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану належить до повноважень органів місцевої виконавчої влади і місцевого самоврядування.

За даними моніторингового дослідження ДСЯО з'ясовано, що протягом 2021-2023 років у територіальних громадах, охоплених вивченням, кількість ЗДО зменшилася на 1,4%. Серед основних причин – зменшення контингенту вихованців (кількість дітей дошкільного віку, які проживають у відвіданих громадах, зменшилася на 15,8%, вихованців ЗДО – на 13,7%). У дослідженні зазначено, що в окремих територіальних громадах від 10% до 30% дітей старшого дошкільного віку (5-6 років) не охоплено обов'язковою дошкільною освітою, що є порушенням вимог частини другої статті 3 Закону України "Про дошкільну освіту" [11].

Першим суттєвим викликом стала потреба організації освітнього процесу з дотриманням безпекових умов. Другим – пошук форм, засобів, методів забезпечення права кожної дитини на якісну освіту та здійснення освітнього процесу.

МОН розроблено методичні рекомендації та проведено низку заходів щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питання організації діяльності закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану.

У дослідженнях IOA зазначено, що заклади працюють у переважній більшості в очному форматі (59,6%), дистанційному – 27%, змішаному – 13,3% [2].

Про відсутність належного матеріально-технічного та нормативного, методичного забезпечення ЗДО для

process in the distance mode is noted in the SQA study.

The basic requirements for the organization of the educational process in a remote form are defined in the letters of the Ministry of Education and Science of Ukraine "On Recommendations for Employees of Preschool Education Institutions for the Period of Martial Law in Ukraine" of 02.04.2022 No. 1/3845-22, "On Certain Issues of Preschool Education Institutions in the Academic Year 2023/2024" of 21.08.2023 No. 1/12490 [6; 10].

Educational interaction with children should be organized considering the compensation of educational losses. Teaching staff should plan a set of measures to support preschool children with educational losses due to circumstances caused during the period of martial law, for their integration and adaptation to the educational process in preschool education institutions in accordance with the Basic Component of Preschool Education [1].

In the Strategic Plan of the Ministry of Education and Science until 2027, one of the key initiatives is to update the content of early childhood and preschool education in accordance with the European Quality Framework for Preschool Education [20: 54].

When organizing interaction with children, it is important to consider their emotional state, because the security situation for each family can change every day. And this has an impact on the child.

Supporting the social and emotional needs of older preschool children can be done using the free electronic application "Vizdom: World of Emotions" on the website of the Ministry of Education and Science in the section: "Preschool education".

Preschool age is a special, sensitive period for a child's mental development. In this regard, when implementing a remote form of organizing the educational process, it is necessary to consider the age and psychophysiological characteristics of each child's development. Conducting online classes involves the mandatory use of information

якісного освітнього процесу в дистанційному режимі зазначено у дослідженні ДСЯО.

Основні вимоги до організації освітнього процесу в дистанційній формі визначено в листах МОН України "Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні" від 02.04.2022 № 1/3845-22, "Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2023/2024 навчальному році" від 21.08.2023 № 1/12490 [6; 10].

Освітню взаємодію з дітьми необхідно організовувати з урахуванням надолуження освітніх втрат. Педагогічним колективам варто спланувати комплекс заходів щодо підтримки дітей дошкільного віку, які мають освітні втрати через обставини, викликані в період дії правового режиму воєнного стану, для їх інтеграції та адаптації до освітнього процесу в закладах дошкільної освіти відповідно до Базового компонента дошкільної освіти [1].

У Стратегічному плані діяльності МОН до 2027 року однією з ключових ініціатив – оновлення змісту освіти дітей раннього та дошкільного віку відповідно до Європейської рамки якості дошкільної освіти [20: 54].

Важливо при організації взаємодії з дітьми враховувати їх емоційний стан, адже щодня безпекова ситуація для кожної родини може змінюватися. І це має вплив на дитину.

Підтримку соціально-емоційних потреб дітей старшого дошкільного віку можна здійснити, скориставшись безкоштовним електронним застосунком "Віздом: Світ емоцій" на сайті МОН у розділі: "Дошкільна освіта".

Дошкільний вік є особливим, сенситивним періодом для розумового розвитку дитини. У зв'язку з цим під час здійснення дистанційної форми організації освітнього процесу необхідно обов'язково враховувати вікові та психофізіологічні особливості розвитку кожної дитини. Проведення онлайн-занять передбачає обов'язкове використання інформаційно-комунікаційних технологій, тому

and communication technologies, so it is important to comply with the standards set out in Section XII of the Sanitary Regulations for preschool educational institutions.

The mixed form of preschool education combines full-time and distance learning, which further actualizes the need to develop promising practices for working with children in modern conditions.

Teachers worked on the development of the organization of the educational process in a mixed format in 2023 as part of the project "Ensuring the Continuity of Learning and Development of Preschool Children in the Context of the Crisis in Ukraine" implemented by the NGO "Association of Preschool Education Workers" with the support of UNICEF and the Ministry of Education and Science.

The project aims to increase the number of children who have access to formal or non-formal education, including early childhood development; support preschool children in receiving education (training) in the context of war, provide counseling parents; promoting the provision of preschool services in a mixed format to children, in particular in areas where preschool education institutions are closed, as well as parental activation, information and training to ensure the continuity of children's development and education at home.

Considering the results of the study, in order to effectively organize the educational process in preschool educational institutions, at home and to improve the skills of teachers to ensure the continuity of learning and development of preschool children in the context of the crisis in Ukraine, we recommend using the Model Program approved by the order of the Ministry of Education and Science of 07.06.2023 № 702 [15].

2. Organization of a safe environment in institutions / units of preschool education.

Across the country, 83.2% of preschool education institutions (units) have shelters either directly in the institution or at a certain distance, of which 74.2% have shelters directly in institutions (units).

важливо дотримуватись норм, визначених у розділі XII Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів.

Змішана форма здобуття дошкільної освіти поєднує очну та дистанційну форми, що додатково актуалізує потребу в розробці перспективних практик роботи з дітьми, які є в сучасних умовах.

Над розробленням організації освітнього процесу в змішаному форматі працювали педагоги у 2023 році в рамках проекту "Забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні", що реалізувався ВГО "Асоціація працівників дошкільної освіти" за підтримки ЮНІСЕФ та МОН.

Проект спрямований на збільшення кількості дітей, які мають доступ до формальної або неформальної освіти, включно з раннім розвитком; підтримку отримання дітьми дошкільного віку освіти (навчання) в умовах війни, надання консультації батькам; сприяння наданню дошкільних послуг у змішаному форматі дітям, зокрема в районах, де закрито заклади дошкільної освіти, а також активізації батьків, інформуванню й навчанню з метою забезпечення безперервності розвитку, навчання дітей вдома.

Зважаючи на результати дослідження, з метою ефективної організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, вдома та підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питання забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні рекомендуємо використовувати Типову програму, затверджену наказом МОН від 07.06.2023 № 702 [15].

2. Організація безпечного середовища в закладах / підрозділах дошкільної освіти.

По країні 83,2% закладів (підрозділів) дошкільної освіти мають укриття або безпосередньо в закладі, або на певній відстані, із них облаштовано укриття безпосередньо в 74,2% закладах (підрозділах).

Водночас близько 17% директорів (керівників) повідомили, що укриття немає.

At the same time, about 17% of directors (managers) reported that there are no shelters.

In accordance with the Regulation on the organization of work on labor protection and life safety of participants in the educational process in institutions and educational establishments, approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 26.12.2017 No. 1669, registered with the Ministry of Justice of Ukraine on 23.01.2018 under No. 100/31552, the founder and head of an educational institution is responsible for creating safe conditions in the GEI [13].

In the Strategic Plan of the Ministry of Education and Science until 2027, the key initiative is the arrangement and operation of reliable shelters that are friendly to all participants in the educational process and guarantee protection, collective and individual safety.

It is also noted that the need to update the educational environment of preschool education providers in accordance with the principle of universal design [20: 54].

It is prohibited to conduct the educational process in a face-to-face format in the presence of harmful and dangerous conditions.

The Ministry of Education and Science's recommendations on the arrangement of safe and comfortable space in the My Fortress shelters for educational institutions are meaningful. Their goal is to create safe, comfortable, inclusive shelters with modern design in educational institutions. They should act as common learning, recreational and play spaces, creating a calm, relaxed atmosphere. It is not safe to hide in a basement that has not been prepared in accordance with the law, so all educational institutions must have properly equipped shelters.

Please note that on 07.04.2023, the Cabinet of Ministers of Ukraine adopted the Concept of Security of Educational Institutions (hereinafter – the Concept) [19].

The implementation of the Concept in the GEI will allow teaching staff to:

Відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 26.12.2017 № 1669, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23.01.2018 за № 100/31552, засновник та керівник закладу освіти є відповідальним за створення безпечних умов у ЗДО [13].

У Стратегічному плані діяльності МОН до 2027 року ключовою ініціативою є облаштування та функціонування надійних укриттів, дружніх до всіх учасників освітнього процесу, які гарантують захист, колективну й індивідуальну безпеку.

А також зазначено, що про потребу оновлення освітнього середовища провайдерів дошкільної освіти відповідно до принципу універсального дизайну [20: 54].

Заборонено проведення освітнього процесу в очному форматі за наявності шкідливих та небезпечних умов.

Змістовними є рекомендації МОН щодо облаштування безпечного і комфортного простору в укриттях для закладів освіти "Моя фортеця". Їх метою є створення в закладах освіти безпечних, комфортних, інклюзивних укриттів з сучасним дизайном. Вони мають діяти як спільні навчальні, відпочинкові та ігрові простори, створювати спокійну, ненапружену атмосферу. Адже у підвалі, який не був підготовлений відповідно до вимог законодавства, переховуватися небезпечно, тому в усіх закладах освіти мають бути належно облаштовані укриття.

Звертаємо увагу, що 07.04.2023 р. Кабінетом Міністрів України ухвалено Концепцію безпеки закладів освіти (далі – Концепція) [19].

Реалізація Концепції в ЗДО дозволить педагогічним колективам:

- розробити стратегію створення безпечного освітнього середовища;
- впроваджувати чіткі алгоритми дій у разі небезпеки;
- систематизувати навчання для педагогів та дітей щодо дій у різних ситуаціях;

- develop a strategy for creating a safe educational environment;
- implement clear algorithms of actions in case of danger;
- systematize training for teachers and children on how to act in different situations;
- ensure comfortable stay in shelters and protective structures for participants in the educational process;
- prevent physical and psychological violence;
- observe the rights and norms of physical, informational and psychosocial security.

The manual "Emergency Response Plan for Preschool Educators", which is part of the MES recommendations for employees of preschool education institutions for the period of martial law in Ukraine, describes how to act in situations of danger.

When modeling a safe educational space, it is necessary to consider its structure, mobility, accessibility, barrier-free access, and content.

The study found that more than 70% of institutions (units) need reflective vests for both students and staff; about 55% need evacuation ropes; and 45% need evacuation carts.

The study also identified an urgent need for theoretical or practical training in first aid for participants in the educational process. According to the study, medical care for students is provided in only 68% of institutions (units) by a (senior) nurse who is a member of the staff of the educational institution, and in every tenth institution (unit) by a doctor or nurse of a health care institution. Thus, one of the priority tasks for founders and managers of educational institutions is to organize appropriate training.

To inform parents about educational activities, it is advisable to hold Child Life Safety Weeks, Civil Defense Days, etc. Certain issues of organizing a safe educational space are defined in the letter of the Ministry of Education and Science of 31.05.2023 № 4/1798-23 "Recommendations on the organization of activities of preschool education institutions in the summer under martial law", the letter of the Ministry of

- забезпечити комфортне перебування в укриттях та захисних спорудах учасників освітнього процесу;
- запобігати проявам фізичного та психологічного насильства;
- дотримуватися прав і норм фізичної, інформаційної та психосоціальної безпеки.

Як діяти педагогам ЗДО в ситуаціях небезпеки представлено в посібнику "План реагування на надзвичайні ситуації вихователя закладу дошкільної освіти", який входить до рекомендацій МОН для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні.

При моделюванні безпечного освітнього простору необхідно продумати його структуру, мобільність, доступність, безбар'єрність, змістовність.

За результатами дослідження зазначено, що понад 70% закладів (підрозділів) потребують світловідбиваючі жилети як для вихованців, так і для персоналу; близько 55% – евакуаційні канати; 45% – евакуаційні візки.

Також було встановлено нагальну потребу в проходженні теоретичного або практичного тренінгу з надання першої домедичної допомоги учасниками освітнього процесу. Адже за результатами дослідження медичне обслуговування вихованців забезпечено лише у 68% закладів (підрозділів), яке здійснюється (старшою) медичною сестрою, яка входить до штату закладу освіти, а у кожному десятому закладі (підрозділі) – лікарем або медичною сестрою закладу охорони здоров'я. Отже, одним із пріоритетних завдань для засновників та керівників закладів освіти організувати відповідне навчання.

З метою інформування батьків щодо здійснення просвітницької роботи доцільно проводити Тижні безпеки життєдіяльності дитини, Дні цивільного захисту тощо. Окремі питання організації безпечного освітнього простору визначено в листі МОН від 31.05.2023 № 4/1798-23 "Рекомендації щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти в літній період в умовах воєнного стану", листі МОН від 20.06.2023 № 1/8820 "Про організацію

Education and Science of 20.06.2023 № 1/8820 "On the organization of a safe educational space in preschool education institutions and the equipment of shelters" [8] and presented during the All-Ukrainian Safety Week, as well as in the interactive Safety Case.

To raise the level of awareness of teachers on the issue of creating a safe educational space, the Model Professional Development Program approved by the order of the Ministry of Education and Science of 22.05.2023 No. 619 [14].

Mine safety remains an urgent issue. The United Nations Children's Fund (UNICEF), together with the Ministry of Education and Science of Ukraine, the State Emergency Service of Ukraine (SES) and the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, launched the website "All about Mine Safety" for parents, teachers, and children.

3. Educational and methodological support of the educational process and continuity between preschool and primary education.

The regulatory basis for the organization of the educational process in the IPE in the academic year 2023/2024 is the Basic Component of Preschool Education and the "Guidelines for the updated Basic Component of Preschool Education" [1].

The educational process is organized on the principles of mediated learning, activity-based approach, and partnership interaction between a child and an adult. Planning of educational activities is carried out in accordance with the Order of the Ministry of Education and Science "On Approval of the Maximum Permissible Teaching Load per Child in Preschool Educational Institutions of Different Types and Forms of Ownership".

In working with children, teachers have the right to choose programs according to the "List of educational literature and curricula recommended by the Ministry of Education and Science for use in the educational process of educational institutions in the 2023/2024 academic year" [9].

The study found that in the academic year 2022-2023, almost 44% of

безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів" [8] та презентовано під час проведення Всеукраїнського тижня безпеки, а також в інтерактивному Кейсі безпеки.

З метою підвищення рівня поінформованості педагогічних працівників з питання створення безпечного освітнього простору за Типовою програмою підвищення кваліфікації, затвердженою наказом МОН від 22.05.2023 № 619 [14].

Актуальним питанням залишається мінна безпека. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) спільно з Міністерством освіти і науки України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) та Міністерством внутрішніх справ України запустили вебсайт "Все про мінну безпеку" для батьків, педагогів та дітей.

3. Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу і наступність між дошкільною і початковою освітою.

Нормативною основою організації освітнього процесу в ЗДО у 2023/2024 н.р. є Базовий компонент дошкільної освіти та "Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти" [1].

Освітній процес організовується за принципами опосередкованого навчання, діяльнісного підходу, партнерської взаємодії дитини і дорослого. Планування освітньої діяльності здійснюється відповідно до наказу МОН "Про затвердження гранично допустимого навчального навантаження на дитину у дошкільних навчальних закладах різних типів та форми власності".

У роботі з дітьми педагоги мають право обирати програми згідно з "Переліком навчальної літератури та навчальних програм, рекомендованих МОН для використання в освітньому процесі закладів освіти у 2023/2024 навчальному році" [9].

За результатами дослідження було встановлено, що у 2022-2023 н.р. майже 44% вихователів навчають дітей за комплексною освітньою програмою

educators teach children under the comprehensive educational program "Child" and 37.7% – under the program "Ukrainian Preschool".

Teachers highly rated the effectiveness of the programs. At the same time, more than 93% of respondents and 78.8% of parents said that the content of the programs needs to be adapted in the context of war.

The Strategic Plan of the Ministry of Education and Science until 2027 states that one of the key initiatives is to ensure real continuity between preschool and primary education and the urgent need to update the content of early childhood and preschool education in accordance with the European Quality Framework for Preschool Education [20: 54].

We recommend that teams pay attention to the creation of a project model for organizing the educational process in the IPE, considering the characteristics and needs of the region. To develop a methodological constructor – one of the tools for teacher's calendar planning of educational work, which allows to construct a general picture of the day from individual didactic elements; to deepen methodological knowledge about ways to plan and organize work on the implementation of the principle of continuity between preschool and primary education; improvement of general and professional competencies.

We draw attention to the need to familiarize parents of senior preschool children with the materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Online Conference "Readiness of a Senior Preschool Child for Systematic Schooling" and the Magic Transformations School Readiness Assessment Tool. It is worth emphasizing to parents that the toolkit is used in the format of an adult's playful interaction and without any measurements of the child's intellectual achievements. No conclusions are drawn based on the results, as this may negatively affect the child's future achievements.

The results serve as a guide for teachers and parents and help plan further interaction with children.

"Дитина", а 37,7% – за програмою "Українське дошкілля".

Вихователі високо оцінили ефективність програм. Разом з тим понад 93% вихователів-респондентів і 78,8% батьків зазначили, що зміст програм потребує адаптації в умовах війни.

У Стратегічному плані діяльності МОН до 2027 року зазначена одне з ключових ініціатив – забезпечення реальної наступності між ланками дошкільної та початкової освіти та гостра потреба у оновлення змісту освіти дітей раннього та дошкільного віку відповідно до Європейської рамки якості дошкільної освіти [20: 54].

Рекомендуємо звернути увагу колективів на створення проектною моделі організації освітнього процесу в ЗДО з урахуванням особливостей та потреб регіону. Опрацювати методичний конструктор – один із інструментальних засобів календарного планування педагогом освітньої роботи, який надає можливість з окремих дидактичних елементів самостійно конструювати загальну картину проживання дня; поглибити методичні знання про способи планування й організацію роботи з реалізації принципу наступності між дошкільною та початковою освітою; удосконалення загальних та професійних компетентностей.

Звертаємо увагу на необхідності ознайомити батьків дітей старшого дошкільного віку з матеріалами Всеукраїнської науково-практичної онлайн конференції "Готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі" та інструментарієм оцінювання готовності до навчання в школі "Чарівні перетворення". Варто акцентувати увагу батьків, що інструментарій застосовують у форматі ігрової взаємодії дорослого і без жодних вимірювань інтелектуальних досягнень дитини. Висновки за результатами не формулюються, адже це може негативно вплинути на подальші досягнення дитини.

Отримані результати слугують орієнтиром для педагогів та батьків і допоможуть спланувати подальшу взаємодію з дітьми.

4. Organization of preschool education for children with special educational needs.

In the context of martial law, when organizing work with children with special educational needs (hereinafter referred to as children with SEN), it is important to create a safe educational environment and provide them with quality psychological and pedagogical services; to preserve the human resources of teachers who provide education for children with SEN, including internally displaced persons at the place of temporary residence, as much as possible.

67% of directors (managers) participating in the study noted that children with SEN receive preschool education in their institutions (units). However, almost three quarters of directors (managers) reported that their preschool education institutions (units) partially created conditions for children with SEN, and only 21% – fully.

In accordance with paragraphs 3, 4 of the Procedure for the organization of inclusive education in preschool education institutions, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 530 of April 10, 2019, the founder of a preschool education institution, provided that an inclusive group is formed, must ensure the creation of appropriate material and technical educational and methodological base; the head of the preschool education institution is responsible for the organization and quality of education, including inclusive education [17].

The study showed that another problematic issue is the provision of correctional equipment for children with SEN. After all, only 29% of preschool education institutions (units) purchased correctional equipment for children with SEN who receive education in inclusive groups at the expense of the state subvention, while 62% did not purchase it, but had such a need.

In accordance with paragraph 4 of the Procedure and Conditions for Providing Subventions from the State Budget to Local Budgets for State Support to

4. Організація дошкільної освіти для дітей з особливими освітніми потребами.

В умовах воєнного стану під час організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (далі – діти з ООП) важливо створити безпечне освітнє середовище та надавати їм якісні психолого-педагогічні послуги; максимально зберегти кадровий потенціал педагогічних працівників, які забезпечують навчання дітей з ООП, зокрема з числа внутрішньо переміщених осіб за місцем тимчасового перебування.

67% директорів (керівників), учасників дослідження, зазначили, що в їхніх закладах (підрозділах) здобувають дошкільну освіту діти з ООП. Однак майже три чверті директорів (керівників) повідомили, що в їхніх закладах (підрозділах) дошкільної освіти частково створені умови для дітей з ООП і лише у 21% – повністю.

Відповідно до пунктів 3, 4 Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти, затвердженого постановою КМУ від 10 квітня 2019 р. № 530, засновник закладу дошкільної освіти за умови утворення інклюзивної групи має забезпечити створення відповідної матеріально-технічної та навчально-методичної бази; керівник закладу дошкільної освіти несе відповідальність за організацію та якість освіти, зокрема інклюзивної [17].

Як показало дослідження, ще одним проблемним питанням є забезпечення дітей з ООП корекційним обладнанням. Адже за кошти державної субвенції закупівлю корекційного обладнання для дітей з ООП, які здобувають освіту в інклюзивних групах, здійснювали лише 29% закладів (підрозділів) дошкільної освіти, а не закуповували, але мають таку потребу, – 62%.

Відповідно до пункту 4 Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 р. № 88, за рахунок субвенції здійснюється придбання спеціальних засобів корекції

Persons with Special Educational Needs, approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine on February 14, 2017, No. 88, the subvention is used to purchase special means of correction of psychophysical development, which allow them to master the curriculum, for persons with SEN who receive education in inclusive groups of preschool education institutions.

The results of the study showed that the situation with the introduction of the position of an educator's assistant has improved. Most heads (90%) and educators (almost 80%) stated that there is an assistant educator in institutions (units) and groups where children with SEN receive preschool education. In addition, about 10% of respondents reported that at the time of the survey they had a vacancy for an educator's assistant, as provided for in the staffing table.

It should be noted that, in accordance with paragraph 8 of the Procedure, in the case of an inclusive group, the position of an educator's assistant is introduced to ensure a personally oriented direction of the educational process, participate in the development and implementation of an individual development program, and adapt educational materials to the specifics of the educational and cognitive activities of children with SEN.

In the context of distance and blended learning for children with SEN, an educator's assistant plays an important role as a liaison between the educator, parents and the institution's management, helps to involve the child in the educational process as effectively as possible, provides recommendations to parents on how to create a home quality educational environment and support the child, complete tasks; prepares and adapts educational materials, individual tasks for distance learning for children with SEN; assists the educator during distance learning, etc.

Therefore, it is unacceptable to forcibly dismiss teaching assistants or reduce their positions due to the functioning of inclusive groups in remote or mixed formats.

14% of heads and 18% of educators stated that there are children with SEN in

психофізичного розвитку, що дають змогу опанувати навчальну програму, для осіб з ООП, які здобувають освіту в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти.

Результати дослідження показали, що покращилася ситуація щодо введення посади асистента вихователя. Більшість очільників (90%) і вихователів (майже 80%) констатували наявність асистента вихователя у закладах (підрозділах) і групах, де здобувають дошкільну освіту діти з ООП. Окрім цього, близько 10% респондентів повідомили, що станом на час проведення дослідження мають вакансію асистента вихователя, передбачений штатним розписом.

Слід зазначити, що відповідно до пункту 8 Порядку в разі утворення інклюзивної групи вводять посаду асистента вихователя, який забезпечує особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу, бере участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку, адаптує навчальні матеріали з урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з ООП.

В умовах дистанційного та змішаного навчання дітей з ООП асистент вихователя відіграє важливу роль, оскільки здійснює зв'язок між вихователем, батьками та керівництвом закладу, допомагає максимально ефективно залучити дитину до освітнього процесу, надає рекомендації батькам, як створити вдома якісне освітнє середовище та підтримати дитину, виконати завдання; здійснює підготовку та адаптацію навчальних матеріалів, індивідуальних завдань для дистанційного навчання для дітей з ООП; асистує вихователю під час проведення дистанційних занять тощо.

Тому неприпустимо примусово звільняти асистентів вихователів, скорочувати їхні посади у зв'язку з функціонуванням інклюзивних груп у дистанційному або змішаному форматах.

14% очільників і 18% вихователів констатували, що в їхніх ЗДО є діти з ООП, які потребують асистента дитини.

Дослідження показали, що в умовах воєнного стану 17,2% вихователів, які

their institutions who need a child's assistant.

Studies have shown that in the context of martial law, 17.2% of educators working with children with SEN need psychological assistance. It is important for the psychological service of the institution to organize work with teachers to provide psychological assistance to participants in the educational process.

The need for didactic materials for developmental classes, games and toys is felt by 14.7% of teachers, and every tenth teacher needs logistical support and computer equipment. Thus, to effectively organize the educational process, it is necessary to pay attention to these needs.

5. Organization of meals in institutions (units) of preschool education.

The organization of catering in preschool educational institutions is carried out in accordance with the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 24, 2021, No. 305 "On Approval of the Norms and Procedure for Organizing Catering in Educational Institutions and Children's Health and Recreation Facilities" (as amended) in compliance with nutritional standards, requirements of sanitary legislation, the Law of Ukraine "On Basic Principles and Requirements for Food Safety and Quality" [18].

The founder and director of the institution can choose the most effective model of catering: a supplier of food products and/or catering services (catering or outsourcing) or cooking by the institution's own staff.

The study found that during the academic year 2022-2023, 76.4% of preschool education institutions (units) provided meals to children, including 73.7% of hot meals. The overwhelming majority of parents (97.7% of children enrolled in mixed forms and 97.2% of children enrolled in full-time forms) are satisfied with the provision of meals for their child in the institution (unit) of preschool education. These positive indicators indicate the effectiveness of the nutrition reform.

працюють із дітьми з ООП, потребують психологічної допомоги. Важливо психологічній службі закладу організувати роботу з педагогічними працівниками з метою надання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу.

Потребу в дидактичних матеріалах для розвиткових занять, іграх та іграшках відчують 14,7% педагогів, а кожен десятий вихователь – матеріально-технічного забезпечення і комп'ютерної техніки. Отже, з метою ефективної організації освітнього процесу необхідно звернути увагу на зазначені потреби.

5. Організація харчування в закладах (підрозділах) дошкільної освіти.

Організація харчування в ЗДО здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 305 "Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку" (із змінами) з дотриманням норм харчування, вимог санітарного законодавства, Закону України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" [18].

Засновник і директор ЗДО можуть вибрати найефективнішу модель організації харчування: постачальником харчових продуктів та/або послуг з харчування (кейтеринг або аутсорсинг), чи приготування їжі власними силами закладу.

За результатами дослідження було встановлено, що упродовж 2022-2023 н.р. у 76,4% закладах (підрозділах) дошкільної освіти вихованці забезпечувалися харчуванням, зокрема у 73,7% – гарячим харчуванням. Переважна більшість батьків (97,7% дітей, які навчаються за змішаною, і 97,2% дітей – за очною формами) задоволені забезпеченням харчування їхньої дитини в закладі (підрозділі) дошкільної освіти. Ці позитивні показники вказують на ефективність реформи харчування.

Актуальним є питання зберігання харчових продуктів і продовольчої сировини в закладах освіти при відключенні систем електропостачання,

The issue of storing food and food raw materials in educational institutions during power outages caused by damage to Ukraine's energy system as a result of rocket attacks is also relevant.

Preventing food poisoning in the EI and providing children with safe and quality food is one of the most important issues for the EI under martial law.

6. Access to preschool education for internally displaced persons.

The study found that 7.1% of parents participating in the study moved and live in a safer region of Ukraine. Among them, 86.7% of respondents have the status of an internally displaced person. Most parents of IDPs who participated in the survey reported that their children attend a preschool educational institution in the community of temporary residence and that they mostly did not have problems with enrolling their children (82.3% of respondents took up to one and one to three months to enroll their children).

In connection with the introduction of martial law, pursuant to subparagraph seven of paragraph 10 of the Regulation on Preschool Education, we ask that you pay attention to the enrollment of preschool children from among internally displaced persons in educational institutions in accordance with the decisions of territorial communities to respond quickly to the needs of the youngest citizens of Ukraine.

The issue of partnership with parents of children during martial law is important. In this area, it is necessary to move away from formalizing the work, because the educational process can quickly change the form of organization (full-time, distance, mixed), and the participation of parents in the process of children's education is increasing, which helps to make up for educational losses.

Parents need counseling support, certain pedagogical and psychological knowledge, and systematic support. It is advisable to identify the needs of the parent community and to consider the results obtained when planning the activities of the GPI and determine the forms of interaction that will be effective and efficient.

спричиненій пошкодженням енергосистеми України внаслідок ракетних обстрілів.

Профілактика харчових отруєнь у ЗДО та забезпечення дітей безпечним та якісним харчуванням є одним із важливих питань роботи ЗДО в умовах воєнного стану.

6. Доступ до дошкільної освіти осіб із числа внутрішньо переміщених осіб.

За результатами дослідження було встановлено, що серед батьків – учасників дослідження – 7,1% переїхали і проживають у більш безпечному регіоні України. Серед них статус внутрішньо переміщеної особи мають 86,7% респондентів. Більша частина батьків вихованців ЗДО із числа ВПО, що взяли участь в опитуванні, повідомила, що їхні діти відвідують дошкільний заклад освіти в громаді тимчасового перебування і в них здебільшого не виникало проблем із зарахуванням дітей (у 82,3% респондентів пішло на це до одного і від одного до трьох місяців).

У зв'язку із введенням воєнного стану, на виконання підпункту сьомого пункту 10 Положення про заклад дошкільної освіти просимо звернути увагу на зарахування дітей дошкільного віку із числа внутрішньо переміщених осіб до закладів освіти відповідно до рішень територіальних громад з метою швидкого реагування на потреби найменших громадян України.

Важливим є питання партнерської взаємодії з батьками дітей у період воєнного стану. У цьому напрямі слід відійти від формалізації роботи, адже освітній процес може швидко змінювати форму організації (очна, дистанційна, змішана), збільшується участь батьків у процесі освіти дітей, що сприяє надолуженню освітніх втрат.

Батьки потребують консультативної підтримки, певних педагогічних і психологічних знань та систематичного супроводу. Доцільно визначити запити батьківської громадськості й при плануванні діяльності ЗДО врахувати отримані результати та визначити ті форми взаємодії, які будуть дієвими й ефективними.

Доречно організувати інформаційно-просвітницьку кампанію за цим

It is appropriate to organize an awareness-raising campaign in this area with the involvement of the necessary specialists. It is worth recommending alternative means of communication and resources to parents: the telegram channels "Support the Child", the preschool development platform "NUMO", "UNICEF: Community for Parents".

Ensuring children's information security is a topical area. The overload of negative information has a harmful effect on the psyche of children, especially displaced children and children who have witnessed military operations. The safety and comfort of a child is a common concern of teachers and parents, so it is appropriate to use the materials of the All-Ukrainian Parental Engagement Week posted on the MES website.

7. Peculiarities of professional development of pedagogical staff of preschool education institutions.

The study found that during the academic year 2022-2023, more than 55% of educators took advanced training courses.

It is necessary to systematically study the issue of additional training of teachers, as more than 44% of respondents feel an urgent need to improve media literacy and psychological competence [4].

We propose to pay attention to the involvement of teachers in various forms of professional development in accordance with existing standard programs, webinars, trainings, seminars, conferences, information support, etc.

8. Needs of institutions (units) of preschool education.

According to the results of the survey, the most urgent need to ensure the quality of preschool institutions (units), according to directors (managers), is the arrangement and content of the educational environment (57.6%).

The need to equip shelters is important – 42.8%; to create conditions for the education of children with SEN – 35.2%.

One third of the country's institutions (units) need to upgrade their canteens.

To organize high-quality educational services, 77% of preschool teachers need

напрямом із залученням необхідних фахівців. Варто рекомендувати батькам альтернативні засоби комунікації та ресурси: телеграм-канал "ВзаємоДія: щоденні кроки до спільної радості", "Підтримай дитину", платформа розвитку дошкільнят "НУМО", "ЮНІСЕФ: спільнота для батьків".

Актуальним напрямом є забезпечення інформаційної безпеки дитини. Перенасиченість негативною інформацією шкідливо впливає на психіку дітей, особливо дітей-переселенців, дітей, які були свідками військових дій. Безпека і комфорт дитини – загальна турбота педагогів і батьків, тому доречно використовувати матеріали "Всеукраїнського тижня взаємодії з батьками", розміщені на сайті МОН.

7. Особливості підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

За результатами дослідження було встановлено, що впродовж 2022-2023 н.р. понад 55% вихователів проходили курси підвищення кваліфікації.

Необхідно систематично вивчати проблематику додаткового навчання педагогів, адже понад 44% респондентів відчувають нагальну потребу у підвищенні медіаграмотності та психологічній компетентності [4].

Пропонуємо звернути увагу на залучення педагогів до різних форм підвищення кваліфікації відповідно до чинних типових програм, проведення вебінарів, тренінгів, семінарів, конференцій, забезпечення інформаційного супроводу тощо.

8. Потреби закладів (підрозділів) дошкільної освіти.

За результатами дослідження найбільш актуальною потребою для забезпечення якісної діяльності дошкільного закладу (підрозділу), за відповідями директорів (керівників), є облаштування та наповнення освітнього середовища (57,6%).

Важливими є потреби в облаштуванні укриттів – 42,8%; у створенні умов для навчання дітей з ООП – 35,2%.

Оновлення харчоблоків потребує третина закладів (підрозділів) по країні.

computer equipment.

Conclusions and research perspectives. Based on the results of the research, the article identifies the reference points of modern preschool education, analyzes the real situation, proposes a variety of algorithms for ensuring the continuity of education and development of preschool children in the context of the crisis in Ukraine, and presents the regulatory and programmatic and methodological support of the educational process.

The features of the organization of the educational process in institutions in various forms (full-time, distance, mixed) are characterized; the real state of this issue is determined based on the results of the study of the SCEE and the SSI "IEA"; the features of the organization of a safe environment in preschool education institutions are established, and recommendations for designing a safe educational environment are provided. A detailed study of the peculiarities of the educational and methodological support of the educational process and the continuity between preschool and primary education has revealed the need to develop tools and their testing to ensure continuity in various forms of education. The article identifies the peculiarities of advanced training of pedagogical staff of preschool education institutions; the needs of preschool education institutions (units). The real state of the research problem is determined, and solution algorithms are proposed.

The article does not exhaust all aspects of the research problem. We consider it promising to study international experience, monitor the achievements of a preschool child in various forms of preschool education; organization of educational activities in various forms of preschool education; assessment of educational losses and gaps, building an individual program for the development of a preschool child, considering educational losses; digitalization in the system of preschool education; creation of a developmental educational environment.

Для організації якісних освітніх послуг 77% педагогічних працівників дошкільних закладів мають потребу в комп'ютерній техніці.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. У статті за результатами досліджень визначені реперні точки сучасної дошкільної освіти, проаналізовано реальний стан, запропоновано варіативність алгоритмів дій щодо забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільної віку в умовах кризи в Україні, представлено нормативне та програмно-методичне забезпечення освітнього процесу.

Охарактеризовано особливості організації освітнього процесу у закладах в різних формах (очному, дистанційному, змішаному) визначений реальний стан даного питання за результатами дослідження ДСЯО та ДНУ "ІОА"; встановлено особливості організації безпечного середовища в закладах дошкільної освіти, надано рекомендації щодо проєктування безпечного освітнього середовища. Під час детального вивчення особливостей навчально-методичне забезпечення освітнього процесу і наступність між дошкільною і початковою освітою становлено потребу у розробці інструментів та їх апробації щодо забезпечення наступності у різних формах здобуття освіти. У статті визначено особливості підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти; потреби закладів (підрозділів) дошкільної освіти. Визначено реальний стан проблеми дослідження та запропоновано алгоритми вирішення.

Стаття не вичерпує всіх аспектів проблеми дослідження. Перспективним вважаємо вивчення міжнародного досвіду, моніторинг досягнень дитини дошкільного віку у різних формах набуття дошкільної освіти; організація освітньої діяльності у різних формах набуття дошкільної освіти; оцінювання освітніх втрат та розривів, побудова індивідуальної програми розвитку дитини дошкільного віку з урахуванням освітніх втрат; діджиталізація у системі дошкільної освіти; створення розвивального освітнього середовища.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. *Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity: osoblyvosti vprovadzhennia* [State Standard of Preschool Education: Features of Implementation]. (2021). Uporiad.: O.H. Kosenchuk, I.M. Novyk, O.A. Venhlovska, L.V. Kuzemko. Kharkiv: V-vo "Ranok", 240 [in Ukrainian].
2. *Doslidzhennia shchodo stanu orhanizatsii osvitnoi diialnosti v zakladakh doshkilnoi osvity v umovakh voiennoho stanu* [Study on the state of organization of educational activities in preschool education institutions under martial law]. (2023). Retrieved from: <http://surl.li/qdnrh> [in Ukrainian].
3. *Zvit pro rezultaty druhoho tsyклу zahalnoderzhavnogo zovnishnoho monitorynhu yakosti pochatkovoї osvity "Stan sformovanosti chytatskoi ta matematychnoi kompetentnosti vypusknnykiv pochatkovoї shkoly zakladiv zahalno serednoi osvity", 2021: u 2-kh chastynakh. Chastyna I: Shcho znaiut i vmiut vypusknnyky pochatkovoї shkoly ta yak zminylasia sytuatsiia za try roky* [Report on the results of the second cycle of the nationwide external monitoring of the quality of primary education "State of formation of reading and mathematical competencies of primary school graduates of general secondary education institutions", 2021: in 2 parts. Part I: What primary school graduates know and can do and how the situation has changed in three years]. (2022). H. Bychko (osnovnyi avtor), V. Tereshchenko, V. Horokh, M. Mazorchuk, T. Lisova, T. Vakulenko; nauk. red. T. Vakulenko; za red. O. Osadchoi ta V. Tereshchenka. Kyiv: Ukrainskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity, 189 (+196 p. of appendices). Retrieved from: <http://surl.li/rpxil> [in Ukrainian].
4. Kosenchuk, O. (2022). Doshkilna osvita v Ukraini: novi realii ta perspektyvy [Preschool education in Ukraine: new realities and prospects]. *Pedahohichni nauky: zb. nauk. prats – Pedagogical sciences: collection of scientific papers*. Poltava: Poltavskiyi natsionalnyi pedahohichniy universytet imeni V.H. Korolenka, vyp. 79, 79-84 [in Ukrainian].
5. Kosenchuk, O. (2023). Osoblyvosti implementatsii profesiinoho standartu "Kerivnyk (dyrektor) zakladu doshkilnoi osvity": suchasnyi vektor [Features of the implementation of the professional standard "Head (Director) of Preschool Education": a modern vector]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. Pedahohichni nauky – Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical sciences*, vyp. 3 (114). Retrieved from: <http://pedagogy.visnyk.zu.edu.ua/issue/view/174999> [in Ukrainian].
6. *Lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 02.04.2022 № 1/3845-22 "Pro rekomendatsii dlia pratsivnykiv zakladiv doshkilnoi osvity na period dii voiennoho stanu v Ukraini"* [Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 02.04.2022 № 1/3845-22 "On Recommendations for Employees of Preschool Education Institutions for the Period of Martial Law in Ukraine"]. Retrieved from: <http://surl.li/bsdns> [in Ukrainian].
7. *Lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 31.05.2023 № 4/1798-23 "Rekomendatsii shchodo orhanizatsii diialnosti zakladiv doshkilnoi osvity v litnii period v umovakh voiennoho stanu"* [Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 31.05.2023 № 4/1798-23 "Recommendations on the organization of activities of preschool education institutions in the summer under martial law"]. Retrieved from: <http://surl.li/kkifv> [in Ukrainian].
8. *Lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 20.06.2023 № 1/8820 "Pro orhanizatsiiu bezpechnoho osvitnoho prostoru v zakladakh doshkilnoi osvity ta obladnannia ukryttiv"* [Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 20.06.2023 No. 1/8820 "On the organization of a safe educational space in preschool education institutions and equipment of shelters"]. Retrieved from: <http://surl.li/iaahf> [in Ukrainian].
9. *Lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 14.08.2023 № 1/12038-23 "Perelik navchalnoi literatury ta navchalnykh prohram, rekomendovanykh MON dlia vykorystannia v osvitnomu protsesi zakladiv osvity u 2023/2024 navchalnomu rotsi"* [Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 14.08.2023 No. 1/12038-23 "List of

educational literature and curricula recommended by the Ministry of Education and Science for use in the educational process of educational institutions in the academic year 2023/2024"]. Retrieved from: <https://goo.gl/17YmaJ> [in Ukrainian].

10. *Lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 21.08.2023 № 1/12490 "Pro okremi pytannia diialnosti zakladiv doshkilnoi osvity u 2023/2024 navchalnomu rotsi"* [Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 21.08.2023 No. 1/12490 "On certain issues of preschool education institutions in the academic year 2023/2024"]. Retrieved from: <http://surl.li/kkxyt> [in Ukrainian].

11. *Monitorynhove doslidzhennia (vyvchennia pytannia) shchodo zabezpechennia rivnogo dostupu do doshkilnoi osvity* [Monitoring study (study of the issue) on ensuring equal access to preschool education]. Retrieved from: <http://surl.li/kkxyt> [in Ukrainian].

12. *Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 20.04.2015 № 446 "Pro zatverdzhennia hranychno dopustymoho navchalnoho navantazhennia na dytynu u doshkilnykh navchalnykh zakladakh riznykh typiv ta formy vlasnosti"* [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 20.04.2015 No. 446 "On Approval of the Maximum Permissible Teaching Load per Child in Preschool Educational Institutions of Different Types and Forms of Ownership"]. Retrieved from: <http://surl.li/fwgts> [in Ukrainian].

13. *Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 26.12.2017 № 1669 "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhanizatsiiu roboty z okhorony pratsi ta bezpeky zhyttiediialnosti uchashchymy osvithnoho protsesu v ustanovakh i zakladakh osvity" zareiestrovanoho v Ministerstvi yustytysii Ukrainy 23.01.2018 za № 100/31552* [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 26.12.2017 No. 1669 "On Approval of the Regulation on the Organization of Work on Occupational Health and Safety of Participants in the Educational Process in Institutions and Educational Establishments" registered with the Ministry of Justice of Ukraine on 23.01.2018 under No. 100/31552]. Retrieved from: <http://surl.li/anxud> [in Ukrainian].

14. *Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 22.05.2023 № 619 "Pro zatverdzhennia Typovoi prohramy pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv shchodo orhanizatsii bezpechnoho osvitnoho prostoru v zakladi doshkilnoi osvity"* [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 22.05.2023 No. 619 "On Approval of the Model Program of Professional Development of Pedagogical employees on the organization of a safe educational space in preschool education]. Retrieved from: <http://surl.li/jxdeq> [in Ukrainian].

15. *Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 07.06.2023 № 702 "Pro zatverdzhennia prohramy pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv shchodo zabezpechennia bezperernosti navchannia ta rozvytku ditei doshkilnoho viku v umovakh kryzy v Ukraini"* [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 07.06.2023 No. 702 "On approval of the program of advanced training of pedagogical workers to ensure the continuity of education. and development of preschool children in the context of the crisis in Ukraine"]. Retrieved from: <http://surl.li/rpxjq> [in Ukrainian].

16. *Operatyvnyi plan MON na 2023 rik, zatverdzenoho nakazom MON vid 10.01.2023 r. № 15* [Operational plan of the Ministry of Education and Science for 2023, approved by the order of the Ministry of Education and Science of 10.01.2023 No. 15]. Retrieved from: <http://surl.li/excqv> [in Ukrainian].

17. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.04.2019 № 530 "Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii inkluzyvnoho navchannia u zakladakh doshkilnoi osvity"* [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 10.04.2019 No. 530 "On Approval of the Procedure for Organizing Inclusive Education in Preschool Education Institutions"]. Retrieved from: <http://surl.li/rpxkd> [in Ukrainian].

18. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.03.2021 № 305 "Pro zatverdzhennia norm ta Poriadku orhanizatsii kharchuvannia u zakladakh osvity ta dytiachykh zakladakh ozdorovlennia ta vidpochynku"* [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 24.03.2021 No. 305 "On Approval of the Norms and Procedure for Organizing Food in

Educational Institutions and Children's Health and Recreation Facilities"]. Retrieved from: <http://surl.li/yfoh> [in Ukrainian].

19. *Rozporiadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy vid 07.04.2023 № 301-r "Pro skhvalennia Kontseptsii bezpeky zakladiv osvity" [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 07.04.2023 No. 301-r "On Approval of the Concept of Security of Educational Institutions"]*. Retrieved from: <http://surl.li/rpxki> [in Ukrainian].

20. *Stratehichnyi plan diialnosti Ministerstva osvity i nauky Ukrainy do 2027 roku [Strategic Plan of the Ministry of Education and Science of Ukraine until 2027]*. Retrieved from: <http://surl.li/rpxkn> [in Ukrainian].

21. *Effective pre-school, primary and secondary education project (EPPSE 3-16+). What preschool influences children and young people's attainment and developmental outcomes over time*. Retrieved from: <http://surl.li/rpxkp> [in English].

Received: February 15, 2024

Accepted: March 06, 2024